

Dünyanın Birleşmesi Üzerine İki Farklı Yaklaşım

Editörün Notu: Aşağıdaki makale Bob Avakian'ın mimarı olduğu komünizmin yeni sentezinin takipçisi Rajko Tomas tarafından yazılmış ve web sitemize iletilmiştir. Kant'ın milletler birliği yaklaşımı ile Marksizm'in enternasyonalizm ilkesinin karşılaştırılmasını içeren bu çalışmayı okurlarımızın dikkatine sunarız.

COVID-19 pandemisinin belirgin bir şekilde gündeme getirdiği ve farklı düşünce çevreleri tarafından da mevcut krizden çıkışa yönelik yüksek sesle dile getirilen temalardan en dikkat çekici olanı “uluslararası dayanışmanın gerekliliği” veya bundan böyle artık “bütün dünyanın geç olmadan birleşmesi” gerektiği şeklindeki düşünce konseptidir. Bu uluslararasıcı konsept, sosyalist çevreler açısından esasen yeni bir şey değildir. Bir bilim olarak yapılanan komünizmin ilk ve en yoğun çalışmalarından biri olan Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'sundan günümüze -belirli sapmalar ve revizyonist yönelimler haricinde- hemen her sosyalist, “emeğin” veya “halkların” uluslararası dayanışması konseptine belirli bir sahiplenmecilikle ve sempati ile yaklaşmıştır. Geçmiş sosyalizm deneyimleri bu yöndeki girişimlerin çerçevesini ve teorisini somutlaştırmak üzere çeşitli kurumsal yapılar da oluşturmaya çalışmıştır. Öte yandan “ülkelerin birlikteliği” ve bir tür “milletler birliği” kurulması konsepti burjuva liberal çevrelerde de belirli bir tarihe sahiptir. Özellikle Aydınlanma döneminin önemli filozoflarından Immanuel Kant'ın 18. yüzyılın son yıllarında bu konuyla dikkat çekici bir şekilde ilgilendiği bilinmektedir.

Bu makalede Immanuel Kant'ta öne çıkan idealist “uluslararasıcılık” konsepti ile Marksizm'in materyalist “uluslararasıcılık” veya “enternasyonalizm” konsepti

arasındaki temel farklılıklar ele alınacaktır.

Kant'ın "Birleşen Dünyasını" Anlamak

Öncelikle, Kant'ın bir siyaset felsefecisi olmadığını belirtmek gerekir. Kant'ın çalışmaları ağırlıklı olarak bir bilim olarak metafiziğin mümkünlüğü üzerine sistemli analizlerden oluşur. Böylesi bir gündem ve birbirini büyük oranda destekleyen çalışmalar içinde elbette politika ve ahlak gibi meselelere de mercek tutmuştur. Kant'ta birbirleriyle etkileşim içinde olan ahlak ve politika, pratik olarak iyiye yönelmenin ve akli davranmanın önemli araçlarıdır.

Kant, iyi bir toplumun ancak iyiye yönelmiş, iyiyi uygulayan bir devlet yapılanması ile mümkün olacağını düşünür ve toplum sözleşmecileri olarak bilinen Hobbes, Rousseau, Locke gibi filozofların metodolojisini takip eder. Bu yaklaşıma göre, sözleşme, esasen devleti ve politik otoriteyi meşrulaştırmak için ortaya çıkmıştır. İnsanların kaotik ve yıkıcı doğa durumundan çıkışında bireysel hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi için politik iktidara yetki verilir ve taraflar arasında bir sözleşme ile bireyin en temel haklarına zarar gelmeyeceği teminat altına alınır. Bu kabul Kant'ın devletler arasındaki ilişkilere yönelik görüşlerini de doğrudan belirler. Sözleşme iyiye yönelmenin bir ürünüdür ve bir bakıma iyiliğin de koruyucusu konumdadır. Kant'a göre "kadim sözleşmeye" aykırı olacak yaklaşımlar zaten doğru değildir ve kabul edilemez.

Kant, yaşadığı dönemde bir türlü bitmeyen savaşlar, entrikalar, sömürgecilik faaliyetlerinin tam merkezinde bulunmaktadır. Bütün bu problemlerin ancak sağlam bir şekilde temellendirilmiş ilkeler ile yine akıl yolu ile çözüleceğine inanır. Bu doğrultuda devletler arasındaki kalıcı barışın sağlanabilmesi için 6 ön madde ve 3 adet de nihai madde belirler. Bu maddeler mutlak şekilde bütün paydaşların (devletlerin) uyması gereken temel ilkeler olarak tasarlanır. Ön maddeler daha çok ahlaki normları belirlerken, son 3

maddede esasen hukuki-yönetmel vurgular dikkat çeker. Bu durum Kant'ın ahlak ve siyasete atfettiğı rolleri ve bunların her ikisi arasındaki ilişkiyi ele alış tarzı düşünöldüğünde daha da anlam kazanır.

Ön maddelerden ilki, “doğru bir barış sözleşmesi” üzerinedir. Barış sözleşmelerinin sorunları çözemediğini, aksine bu sözleşmelere örtük de olsa yerleştiren bazı maddelerden ötürü gelecekteki savaşların zeminini hazırladığını düşönen Kant, barış sözleşmelerinde bu yönde hilelere başvurulmaması gerektiğinin altını çizer. Kant'a göre, böylesi bir durum her şeyden önce böyle bir şeyi düşönenlerin karakterine yönelik yakışksız, alçaltıcı bir durumu yansıtmaktadır; “Böylesi gizli amaçlar yöneticilerin onuruna yakışmadığı gibi bakanlık onuruna da yakışmaz”. [\[1\]](#)

Kant, devleti yönetenlerden onurlu ve dolayısıyla kadim sözleşmeye de uyumlu bir yaklaşım bekler. İkinci maddede belirtilen, “küçük veya büyük fark etmeksizin bağımsız bir devletin hiçbir şekilde miras, takas, satış yoluyla başka bir devlete devredilemeyeceğı” şeklindeki ilke de bu yönde düşünölebilir. Çünkü bu şekilde alınıp verilen bir devlet köklerinden koparılan bir devlettir. İnsanların eşya seviyesine indirilmesi ve keyfi şekilde çekiştirilmelerini Kant kabul etmez. Bu onur kırıcı, alçaltıcı bir davranıştır.

Diğer ön maddeler; “sürekli orduların aşamalı olarak tasfiye edilmesi”, “dış ticarete devletlerin borçlarının olmaması gerektiğı”, “hiçbir ülkenin başka bir ülkenin toprak bütönlüğüne zorla müdahale etmemesi” ve “savaş esnasında bile gelecekteki barışı düşönecek bunu riske atmayacak bir etik yaklaşım” şeklinde belirlenir. Bütün bu ön maddelerin doğru şekilde uygulanabilmesi ise öncelikle doğru bir yönetim sistemine dayandırılır. Kant'ın doğru yönetim sistemi cumhuriyetçi bir sivil anayasası olan sistemdir. Bu sistem -despotik ve şiddetli yanlısı anlayışlardan kesinlikle uzak-temsili bir cumhuriyettir. Kant'ın temsili olmayan bütün hükümet biçimlerini esasen hükümet biçimi saymamak gerektiğı

şeklindeki yaklaşımı incelemeye değerdir. Demokrasiyi herkesin efendi olmak istemesinden ama kimsenin devletin “baş hizmetçisi” olmak istememesinden ötürü sorunlu gören Kant, bu yaklaşımı ile Aristoteles’in iyi bir devlet sistemi yaklaşımına benzer bir konumda düşünülebilir. [2] Otokrasi, aristokrasi ve demokrasi seçeneklerinden aristokrasiyi öne çıkaran Kant, bunun bir hükümet biçimi olarak kalabalığın iradesinden bir halk inşa edilmesi ile anayasaya tekabül edeceğini düşünür. Mesele buradaki ilişkinin cumhuriyetçi mi yoksa despotik mi olacağıdır. Kant’a göre cumhuriyetçilik; yürütme yetkisini yasama yetkisinden ayırması ile doğru olan sistemdir. [3]

Kant’ın nihai maddelerinden ikincisi toplum sözleşmecî paradigma ile tam olarak örtüşür. Devletler de aslında tek tek insanlar gibi değerlendirilmelidir. Nasıl doğa durumundan insanlar zarar görmeme ve haklarını koruyup geliştirmek için politik erk ve kanunlar ile çıkmışlarsa, devletler de benzer şekilde bir “milletler birliği” (Völkerbund) oluşturmalıdır. Kant bu durumu *Dünya Yurttaşlığı Açısından Ortak Tarih Düşüncesi* başlıklı eserinde şu şekilde açıklayacaktır:

“Akıl, onlara o kadar acı tecrübe olmadan da vahşi ve kanunsuz durumdan kurtulup bir Völkerbunda girmeyi söylerdi. Bu durumda herkes, küçük bir ülke bile, güvenliğini ve hukukunu kendi gücü ve hukuku yoluyla değil, bilakis yalnızca bu büyük birleşmiş güçler toplamı ve bunun kanunu tarafından korunması beklenir.”

Bu kısım Kant’ın genel olarak ahlak metafiziğine yaklaşımı göz önüne alındığında daha da temellenir. Kant, önceden belirtildiği üzere bireyin ahlaki yaklaşımının dinamiklerine ilişkin bakış açısını benzer bir işleyiş içinde devletler düzlemine aktarmaktadır. Bu kısma yeniden döneceğiz.

Kant’a göre, her biri devlet oluşturmuş “uygar milletlerin” artık insanlığı kaba, yontulmamış ve hayvani bir şekilde görmemesi gerekmektedir. Bu devletler için akla uygun gidişat

uygarlıklarının gereğini yapmaktır. Yani problemlı despotik, otokratik, keyfi yönetim anlayışlarına son vermeli ve bir an önce bu ilkelikten kurtulup bir “milletler arası federasyon” içinde yerlerini almalıdırlar.[\[4\]](#) Bununla birlikte, Kant, bir çok milletin yeni bir devlet şemsiyesi altında birleşik “yeni bir millet” oluşturmaya karşı çekincelidir. Böylesi bir durum haklar meselesinde kolaylıkla çözülemeyecek belirli bir zorluğu gündeme getirecektir. Kant’a göre toplumlar farklı ülkeleri temsil ettikleri sürece tek bir ülkede birleşmeleri mümkün değildir. Bu açıdan en uygun model olarak yasal çerçevesi belirlenmiş, milletlerin içinde erimeyeceği ve kendi özerkliklerini korumaya devam edecekleri küresel bir federasyon modeli olarak saptanır.

Kant, federasyon modelini tasarladıktan sonra gerekli hukuki düzenlemeler üzerine de kafa yorar. Bir kez daha ahlak kanunları işin içine girer. Devletlerin savaşa “yasal bir yol” olarak başvurması kesinlikle kabul edilemez. Özel bir barış birliği ve barış antlaşması yapılması gerekir. Herhangi bir devletin gücünden çıkacak, bir devletin çıkarlarının daha baskın olacağı türden bir “barış birliği” de Kant için kabul edilemez. Barış birliğinin görevi tüm devletlerin özgürlüğünü ve güvenliğini korumaktır. Ayrıca barış anlaşması da “yalnızca tekil bir savaşı değil, bütün savaşları bitirmeyi amaçlaması” ile sıradan bir barış anlaşmasından farklı olarak tasarlanır. Kant, kademeli geçişi içeren bir küresel federasyon projesinden yanadır.

Kant’ın tasarısında güçlü ve aydınlanmış bir toplum bütün bu sürecin kalbinde yer alır. Kant’a göre böylesi bir toplum “doğası gereği” ebedi barışa yaraşacak cumhuriyeti oluşturma şansı yakalayacaktır. Ve ancak bu cumhuriyet yaratılabilirse, diğer devletlerin de bu sürece dahil olması ve milletler arası bir federasyon projesine yönelmesi mümkün hale gelecektir. [\[5\]](#)

Kant’ın nihai barış ilkelerinden üçüncüsü de bu bağlamda dünya yurttaşlığı hukukunun bir tür “genel geçer konukseverlik” koşuluyla sınırlandırılmasıdır. Konuk severlik burada

misafirperverlik anlamında kullanılır. Yani bir yabancının gittiği yerde dışlanmaması ve düşmanca muamele görmemesi demektir. Kant, yer kürenin yapısı ve sınırları dolayısıyla insanların birbirlerine saygılı davranması gerektiğini belirtir. Bu karşılıklı saygı bir kez daha bireysel hakların doğru şekilde ve devamlı olarak gözetilmesinin de önemli bir bileşeni olarak işlev görür.

Kant'ın Ahlak Metafiziği Üzerine

Kant'ın yukarıda ana hatları ile açıklanan ebedi bir barış için gerekli gördüğü ahlaki temelli 6 ön maddesi ve daha çok yönetsel – hukuki bir çerçeveyi belirleyen 3 nihai maddesi son kertede bir modelleme içinde anlam kazanmaktadır. Ahlak metafiziğinin dinamiklerini ele alan bu modelleme Kant felsefesinde önemli bir yer tutar ve milletlerin birliği projesinin ve bütün savaşların önüne geçecek barış anlaşmalarının da temelinde kendini gösterir.

Kant'a göre öncelikle saf pratik aklın *egemenliği* ve *adaleti* aranmalıdır. Saf pratik aklın bu ürünü nihai amacı yani *ebedi barışın* kendiliğinden gerçekleşmesine vesile olacaktır. Burada kilit rol oynayan iki unsura geliyoruz. Kant ahlakın politika ile *a priori* bir ilişkisi olduğunu düşünür. Yani davranışta belirlenecek bir amaca ilişkin *ne kadar az fiziksel-manevi fayda* gözetilirse, bu tutum o kadar genel geçer kabul görecektir. Kant'a göre ahlaki politikanın ilkesi bilgelik üzerine değil, ödev üzerine inşa edilmelidir.

Kant, doğa yasaları ve aklın kendi yasalarını ayrıştırmak, aklı ve iradesi (iyiyi istemesi, murat etmesi) olan varlığın doğal ve temel bir amaç olarak mutluluğa yönelmesindeki işleyiş mekanizmalarını açıklamaya çalışır. Kant'a göre eğer akıl olmasaydı her şeyi doğa yasaları ve içgüdüler belirleyecektir. Dolayısıyla, aklın olmadığı bir tasarıda kendi varlığının amacı olarak iyiyi istemeyi (murat etmeyi) de doğrudan içgüdüler belirleyecektir. Ancak akıl devreye girdiğinde süreç farklılaşmaktadır. Aklın iradeyi etkileyen

pratik bir yönü bulunur. Ve bu pratik yönün incelenmesi ile ahlak metafiziğinin nasıl mümkün olabileceğine adım atılır. Böylesi bir pratik içinde *başka herhangi bir amaç için araç olamayacak*, doğrudan kendisi amaç olacak, kendi değerini kendinde taşıyan bir iyiyi isteme durumu söz konusu olmalıdır. Kant, aklı temsil eden ödevlerin, pratikte mutluluk amacına yönelik herhangi bir eğilim veya gereksinim ile kolaylıkla çelişkiye düşebileceğini belirtir. Ödevlerin kesinlik içeren yönleri böylece biçimsel ve içerik açısından ödev gibi gözükse ve ödevde uygun olsa da, “ben sevgisi” veya çıkarıcı eğilimlerden dolayı kolaylıkla bozulma gösterebilir ve bu da geçerliliklerini şüpheli duruma düşürebilir. [6] Kant’ın politik ahlakçı ile ahlaki politikacı ayrımı bu noktada önem kazanır. [7]

Kant’ın milletler birliği ve ebedi bir barış tasarısını dayandırdığı zeminin öne çıkan kavramları özetle akıl, ödev, ahlak, iyiyi istemek, onur, uygarlık, vb. olarak belirtilebilir. Bu kavramların Kant felsefesinde oldukça yüklü ve işlevsel anlamları bulunmaktadır. Önceden de belirttiğimiz üzere Kant’ın siyaset felsefesi esasen insanlık tarihine, doğaya, insanların hakları meselesine sözleşmecî ve idealist bir düşünce penceresinden bakmaktadır. Günümüzde, gerek Kantçı ekollerde, gerekse genel burjuva liberal çevrelerde dönem dönem dile getirilen “ulusların birliği” “dünyanın birleşmesi” konseptlerinde esasen bu yönde bir yaklaşımın belirgin etkileri bulunmaktadır. Hatta Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler vb. gibi küresel kurumsal projelerin de, çeşitli maddi zorunluluklarla birlikte büyük oranda Kant’ın modellemelerinden esinlenerek kapitalist-emperyalist dünya sistemi içinde yapılandıklarını belirtmek gerekir. Esinlenerek demek burada objektif bir yaklaşıma tekabül edecektir, keza Kant’ın 6 ahlaki ön maddesi ve 3 nihai yönetsel-hukuki maddesi ile bu örneklerin kuruluşu ve mevcut durumları arasında önemli gelişmeler vardır. İlkelerle pratikler arasındaki kaçınılmaz uçurumun analizi öncelikle kapitalist-emperyalist sistemin temel işleyiş biçiminin, bu işleyişteki temel çelişkinin ve

bunun belirleyici biçimlerinin çok yönlü ve bilimsel bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılar. Bu bilimsel analiz, içinden geçilen dünyanın niçin bu kadar katmanlı, tabakalaşmış, sınıflara bölünmüş olduğunu fakat bununla birlikte gittikçe güçlenen bağlarla nasıl birbirine sıkıca bağlı olduğunu doğru bir şekilde çözümler.

Kant'ın felsefesi, hukuk ve siyaset alanında bazı oldukça parlak betimlemeleri ile dönemindeki fenomenleri detaylı olarak açıklamaya çalışsa da, esas olarak materyalizm ve idealizm arasına sıkışmış ve ağırlıklı olarak da idealist bir felsefi soruşturma ekolü içinde yer alır. Milletlerin hangi zeminde nasıl bir araya geldiklerine, bu hareketliliğin gerçek işleyişine yönelik daha bilimsel bir soruşturmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Kant'ınki de dahil olmak üzere genel olarak idealist felsefenin en zayıf noktalarından biri, toplumların gerçek üretim ilişkilerinin düşünce alanındaki etkisini analiz etmedeki gönülsüzlüğüdür. Bu durum günümüzde de aktüel felsefenin önemli bir ayak bağı olarak canlılığını korumaktadır.

Karl Marx ve Friedrich Engels, tarihte ilk kez bu önemli sorumluluğu üzerlerine almış ve burjuva dünyasının spekülasyonları arasına sıkışıp kalmış insanlığın ufkunu ilerletmeyi başarmışlardır.

Marksizm ve Enternasyonalizmin Önemi Üzerine

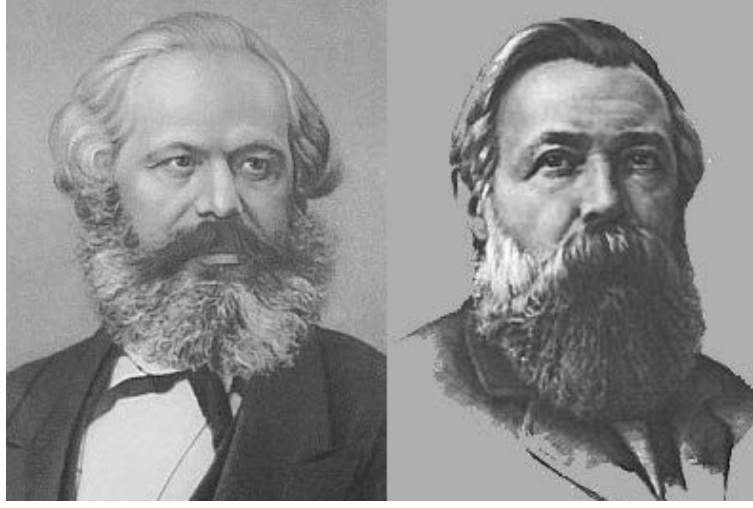
Komünizm biliminin kurucuları Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Manifesto* çalışmasında dünyada hızla egemen olan kapitalist sistem üzerine şu tespitte bulunur:

“Burjuvazi, bütün üretim araçlarındaki hızlı iyileşme ile, son derece kolaylaşmış iletişim ile, bütün ulusları, hatta en barbar olanları bile uygarlığın içine çekiyor. Ucuz meta fiyatları bütün Çin Setlerini yerlebir ettiği, barbarların en inatçı yabancı düşmanlığını teslim olmaya zorladığı ağır toplar oluyor. Bütün ulusları, eğer yok olmak istemiyorlarsa,

burjuva üretim tarzını benimsemeye zorluyor; onları uygarlık dediği şeyi benimsemeye, yani bizzat burjuva olmaya zorluyor. Tek sözcükle, kendi çizdiği resme uygun bir dünya yaratıyor.”

[\[8\]](#)

Bu açıklama Marksizm'in enternasyonalizm anlayışının temellendirilmesi açısından oldukça yoğun ve iyi şekilde kavranması gereken pek çok önemli unsuru bir arada sunmaktadır. Öncelikle dünyada öne çıkan ve egemenliğini pekiştirmeye başlayan bir sınıftan bahsedilir. Bu sınıf burjuvazidir. Burjuvazi üretim araçlarına sahip olan ve toplumdaki üretimi ve bölüşümü belirleyen tarihsel açıdan yapılanmış bir sınıftır. Açıklama bu sınıfın önemli bir pratiğini aktararak devam eder. Burjuvazi üretim araçlarının ve tekniğin hızla geliştirilmesi ile -bu gelişim esas olarak proletaryanın kanı ve teri uğruna bir gelişimdir- bütün dünyayı, bütün farklı sosyal tabakaları, bütün kültürleri bir “uygarlık” şemsiyesi altına çekmektedir. Bu uygarlık; kapitalizmin ve onun meta üretimi ve rekabet mantığının egemen olduğu bir “uygarlık” şemsiyesidir. Metaların belirlenen değerlerinin ve dağıtım sürecinin, yani genel olarak değer yasasının bütün dünyayı tek bir potada eritmeye başladığına, bunun önünde hiçbir duvarın duramadığına değinilir. Ve bir önemli tespit daha yapılır, burjuvazi ulusların önünde başka bir yol bırakmaz, kapitalizmi kurduğu ilişkiler ile benimsetmeye zorlar. Burjuvazi ulusları “burjuva olmaya” zorlar. Burjuvalaşan milletler böylece tek bir büyük tümel burjuva dünyanın içinde erirler. Burjuvazinin fiilen yarattığı dünya; çizdiği, arzuladığı, tasarladığı, belirlediği esasen görmek istediği bir dünyadır. Ve artık fiilen vardır. Bütün bu temel ekonomik unsurlar aynı zamanda toplumların niçin birbirleriyle yoğun ilişkiler kurduğunun, dünyada büyük oranda tek tipleşen kültürel normların, siyaset biçimlerinin, felsefi görüşlerin de bir açıklaması olarak görülmelidir.

Marx ve Engels'in sayısız çalışmasında yer alan enternasyonalizm ilkesi bir tür "ahlaki sorumluluk" "bireyin veya devletin uygarlaşması yönelimi" veya "bir onur" meselesi değildir.

Enternasyonalizm işte böylesi bir dünyada, burjuvazinin yani kapitalist üretim sürecinin erken dönem gelişim aşamalarından itibaren tarih sahnesinde yerini alan sömürücü sınıfların egemen olduğu bir dünyada maddi zeminini bulur. Çünkü bu sürecin bir diğer yönü, proletaryanın, yani emek gücünden başka satacak hiçbir şeyi olmayan mülksüzlerin de uluslararasılaşmasıdır. Sınıflar arasındaki savaşım farklı biçimlerde farklı dinamiklerle fakat esasen dünya çapında öne çıkan çelişkilerin gölgesinde, böylesi bir arenada yaşanmaya başlayacaktır. Artık her bir tekil sınıf mücadelesinin bağlı olduğu daha büyük bir dünya arenası ve burada hüküm süren oldukça belirleyici çelişkiler vardır. Ulusal sınırlar, gümrükler, korumacı önlemler, ordular, yerel kanunlar, yerel iktidarlar vb. bu daha genel olan ve kapitalist-emperyalist sistemin temel dinamiklerinin belirlediği maddi zemin karşısında büyük oranda dirençsizdir ve bu unsurlar her seferinde zorlanmaktadır. [\[9\]](#)

Bu açıdan Marx ve Engels'in sayısız çalışmasında yer alan enternasyonalizm ilkesi bir tür "ahlaki sorumluluk" "bireyin

veya devletin uygarlaşması yönelimi” veya “bir onur” meselesi değildir. Her şeyden önce, enternasyonalizm, günümüz dünyasının çok yönlü ve gerçek çelişkileri ile yüzleşerek bunları çözecek ve kendisi ile birlikte bütün bir insanlığı özgürleştirecek olan bir sınıfın -proletaryanın- en temel çıkarlarını ifade eden temel bir ilkedir. Enternasyonalizm; kapitalist üretim sürecinin gelişimiyle birlikte bir dünya sınıfı haline gelen burjuvaziden ve katmanlarından kurtularak her tür baskı ve sömürü ilişkisine son verecek olan proletaryanın sınıfsız bir topluma doğru temel yönelim ve ilişki biçimidir. Ve belirttiğimiz gibi bunun maddi zemini yine bu sistemin mevcut çelişkileri içinden yapılanmıştır.

Enternasyonalizmin maddi zeminini ve komünist bir devrim stratejisindeki temel ideolojik önemini doğru bir şekilde kavrayabilmek sanıldığı kadar kolay değildir. Marx ve Engels’in ölümünden sonra Marksizmin pek çok bileşeni ile yoğun bir şekilde cebelleşmek durumunda kalan Lenin, bu temel yönelimi dünya savaşı ve devrim koşullarında esas olarak doğru bir şekilde ele almayı başaranabilmiştir. Şüphesiz Lenin’in ekonomi-politik alanındaki çalışmaları ve özellikle de emperyalizm tahlili, enternasyonalizm anlayışını çok daha doğru – objektif realiteye tekabül eden bir temele oturtabilmesini sağlamıştır. Bu sayede, Lenin’in bu temel ilkeyi karmaşık dünya durumu içinde daha doğru bir şekilde uygulaması mümkün hale gelmiştir. Enternasyonalizmin ideolojik düzlemde ne anlama geldiğini Lenin, Karl Kautsky ile olan polemğinde şu şekilde dile getirir:

*“... o zaman benim görevim, devrimci proletaryanın bir temsilcisinin görevi, dünya savaşının dehşetinden biricik kurtuluş olarak proleter dünya devrimini hazırlamaktır. “Benim ülkem” açısından değil, (zira ancak emperyalist burjuvazinin elinde oyuncak olduğunu anlamayan zavallı bir ahmak, bir milliyetçi, bir küçük burjuva böyle düşünebilir) proleter dünya devriminin hazırlanmasına, bu **devrimin hızlandırılmasına benim katılımım açısından değerlendirmem gerekir.***

Enternasyonalizm budur, bir enternasyonalistin, devrimci bir işçinin, gerçek bir sosyalistin görevi budur.” [\[10\]](#)

Görüldüğü gibi Marksizmin enternasyonalizm yönelimi ne soyut bir “milletler dayanışmasıdır” ne de “önce kendi ülkemi düşüneyim sonra başka ülkelerin durumuna bakarız” tarzında dar ve milliyetçi bir yönelimdir. Enternasyonalizm, son derece somut ve objektif realiteden beslenen bir ilkedir. Gezegenin kurtuluşu ve komünist bir toplum yolundaki gerçek devrimlerin temel devrimci ilkesidir.

Enternasyonalizm ve Bilim İlişkisi

Enternasyonalizm ilkesini tutarlı bir şekilde uygulamak için öncelikle bilime, yani verili bir bağlamda yer alan çelişkileri ve temelde yatan örüntüleri sistematik bir yöntemle açığa çıkarmaya ihtiyaç bulunur. Bu keşif sürecini en sistemli şekilde yapacak, toplanan bulgularla objektif realiteyi gerçekten olduğu hali ile doğru bir şekilde yansıtacak olan araç “bilimdir”. Ancak bilim sayesinde gerçeklik üzerinde kavrayışımız derinleşir ve ona akılcı bir şekilde müdahale edebilmemiz mümkün hale gelir. Fakat, **enternasyonalizm ilkesi bilimsel bir yöntem ve yaklaşımdan kopuk bir şekilde ele alındığında yalnızca dar bir ahlaki ilkeye indirgenir.** Oysa buradaki ilişki doğru bir şekilde kurulmalıdır. Enternasyonalizmin a priori bir bilinç durumu veya eğilim olmadığı, bunun doğru bir bilimsel yöntem ve yaklaşımın oldukça önemli bir sonucu olduğu bir kez daha belirtilmelidir. Bu doğrultuda, enternasyonalizm sezgiyle veya inançla değil, ancak bilimsel yöntem ve yaklaşımla ele alınabilir.

Komünizmin yeni sentezinin mimarı olan Bob Avakian, geçmiş sosyalizm deneyimlerinin önemli bir bölümünde oldukça problemlili bir şekilde ele alınan enternasyonalizm meselesine yönelik kritik olan bu çelişkiyi çözüme kavuşturmuştur. Enternasyonalizmin kapitalist-emperyalist üretim biçimiyle olan canlı bağlarını açıklayarak belirleyici olan maddi zemini

ortaya koyan Avakian, bu sürecin ideolojik zeminini de detaylandırır. Geçmiş sosyalizm deneyimlerinde hem maddi zeminin bilimsel analizinde hem de ideolojik yönelim açısından (meseleyi ele almada izlenen felsefi soruşturma yöntemi açısından) ciddi ve birbirini besleyen problemler olduğunu saptayan Avakian, bütün bunların sosyalistleri bazıları oldukça vahim çeşitli hatalara sürüklediğini belirtir ki, bu hatalar sonucunda kapitalist-emperyalist sistem dünya çapında yoğun bir şekilde mevzi kazanmaya devam ederek tüm gezegeni büyük yıkımlara ve acılara mahkum etmiştir. [\[11\]](#)

Bob Avakian, enternasyonalizm meselesinde durumun karmaşıklığını şu şekilde açıklar ve geçmişteki problemlerin epistemolojik temellerini açığa çıkartır:

“Bu kompleksitenin bir diğeri de budur -maddenin farklı örgütlenme seviyeleri bulunur. Basitçe söylemek gerekirse, bir ülke, maddenin örgütlenmesinin bir seviyesidir. Ülkeler ve halklar (buralardaki her şey) pek çok farklı biçimde bulunurlar ve hareket halindeki maddeden oluşurlar. Dünya arenası, bir bütün olarak dünya ise maddenin örgütlenmesinin bir başka seviyesidir. Yani, bir anlamda ya da bir düzeyde, bir ülke içindeki iç çelişkiler ondaki değişimin de temelidir, ancak bu ülke daha büyük bir bütünün, daha büyük bir dünyanın ve son tahlilde belirli bir ülkede olan bitenleri daha çok belirleyen bu büyük dünyanın iç çelişkilerinin bir parçasıdır.” [\[12\]](#)

Avakian’ın analizi son derece önemlidir. Maddenin farklı örgütlenme seviyesinin bulunması maddenin gerçekte olduğu halinin yani hareketi ve onu yönlendiren-belirleyen çelişkileri ile serimlenmesinin yoğunlaşmış bir ifadesidir. Bob Avakian, *Breakthroughs [Atılımlar]* başlıklı güncel çalışmasında bu meseleye bir kez daha geri döner:

“Bu nedenle, enternasyonalizm meselesine doğru bir yaklaşım için maddi ve felsefi temeli kavramak temel önemdedir: Bu da, dünya arenasını temel belirleyici alan olarak görürken,

belirli bir ülke ve diğer ülkeler arasındaki çelişkileri ve dinamikleri -ve tüm bunların bir dünya sistemi olarak kapitalist-emperyalizm ile ilişkisini- hareket halindeki ilişkiler olarak doğru bir şekilde kavramak ve ele almak demektir.” [\[13\]](#)

Sonuç Yeri

Bugün “dünyanın biraraya gelmesinden” veya “dünya çapında yeni bir koordinasyonun, kolektif birliğin” kurulmasından bahseden herkesin, öncelikle dünyanın gerçek durumunu, üzerinde hareket edilen maddi ve ideolojik zeminin gerçekten ne olduğunu etraflı şekilde bilmesi gerekmektedir.

Enternasyonalizm meselesi yalnızca burjuva liberal düşünce çevrelerinde değil, uluslararası komünist hareket içinde de halen doğru şekilde anlaşılamamış kritik önemde bir meseledir. Ve tekrar altını çizmek gerekirse, enternasyonalizm, bilimsel bir yöntem ve yaklaşımdan kopuk bir şekilde ele alınırsa yalnızca dar bir ahlaki ilkeye indirgenir. Bu haliyle içi boş, işlevsiz ve soyut bir biçimsellikten öteye geçemez, ve bu haliyle reformizmi de canlı tutar. Liberal teorisyenler açısından milletlerin biraraya gelmesi meselesi esasen bir tür ahlaki yaklaşım, akıl doğrultusunda iyi olanı yapmak, yani ahlaki bir sorumluluk olarak görülmektedir. Kant’ın meseleye yaklaşımı bunun tam da en sistemli biçimlerinden biridir ve ne sürdüğü modellemenin materyalist bir enternasyonalizm ilkesiyle bir benzerliği ve ilişkisi bulunmamaktadır.

Dünya çapında her tür baskı ve sömürü ilişkisinin ortadan kaldırılması doğrultusunda farklı ülkelerin ezilen halklarıyla birlikte hareket etmenin, onlarla yakın bir dayanışma içinde olmanın, ötekileştirmenin önüne geçmenin gezegen ölçeğinde kurulacak komünist bir toplum açısından önemli bir ahlaki ve insani yönü bulunsa da, bu makalede belirttiğimiz üzere mesele yalnızca bu değildir. Mesele yalnızca insanların farklı kültürlerden insanları cazip bulması ve erdemli bir yönelimle dayanışma içinde olması meselesi de değildir. Bob Avakian’ın

“Enternasyonalizm – Önce Tüm Dünya Gelir” vurgusu bu açıdan sanıldığı kadar “basit” bir söz değildir. Veya “zaten Marx’tan beri bilinen” bir komünist şiar şeklinde görülmemelidir. Burada öne çıkan şey bundan çok daha fazlasıdır ve çok daha derindir. [\[14\]](#) Enternasyonalizmin önemi sağlam ve tutarlı bir epistemolojik yönelimden, dünyanın gerçek durumuna diyalektik materyalizmin doğru şekilde uygulanmasından, bütün bunlarla ilişkili olarak dünyanın kökten dönüştürülmesi ve komünizm için mücadelede oynadığı stratejik rolden gelir.

Kaynakça:

[\[1\]](#) Kant, I., 2020. *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Tasarı*, C. Yeşilçayır (Çev.), Fol Yayınları: İstanbul. s.32

[\[2\]](#) Aristoteles’in devlet kuramında vatandaşlarını “en iyiye” yönetecek bir hükümet merkezi rol oynar. Tüm yurttaşlara tamamen eşit politik haklar verilmesini yani demokrasiyi “en iyiye” yönlendirmeye muktedir olmayan üretici – tüccar kesimlerin devleti yönetmesi ihtimalinden ötürü olumsuzlar. Seçkin zihinsel ve ahlaki değerlere sahip iyi yetişmiş bir kişinin ülkeyi yönetmesi gerekir ve ancak böyle bir kişi ve bu doğrultuda yönetilecek bir şehir devleti “en iyiye” yönelebilir. Aristoteles için devlet – kamusal alanın yurttaşların bilinçli ve erdemli bir şekilde etkinlik gösterecekleri alan olarak yapılanmıştır.

[\[3\]](#) Üstte Age., s.43

[\[4\]](#) Her ne kadar ayrı bir inceleme konusu olsa da, burada hatırlatılması gereken önemli bir durum vardır. Kant’ın “uygar milletler” ifadesi aynı bağlamda “uygar olmayan, ilkel halkları” içerir. Bu uygar olmayan halklardan Kant, ödev kavramının dört temel unsurunu açıklarken özellikle bahseder. Doğal yeteneklerin mutlaka geliştirilmesi gerektiğini ve bunların geliştirilmemesini herkes için isteyemeyeceğimizi belirten Kant, Güney Denizi adalarında oturan halkları kibirli bir şekilde küçümser ve bu halkların doğa vergisi hiçbir yeteneğini geliştirmedeğini; yaşamlarını sırf aylaklık, eğlence ve kendi cinsini devam ettirme durumunun genel bir yasa olarak kabul edilemeyeceğini belirtir. Kant’a göre akıl sahibi bir varlık, kendinde olan bütün yeteneklerin geliştirilmesini zorunlu olarak ister, çünkü bu yetiler çeşitli amaçlar için insanlara verilmiştir.

Bkz: Kant, I. (2013). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. İ. Kuçuradi (Çev.), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. ss.56-57

[5] Kant, *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Tasarı*, ss.48-49

[6] Ahlak metafiziğinin temellendirilmesinde, ödev kavramından başlayarak ödevin çeşitleri ve sonrasında emirlerin çeşitleri ve özellikle ahlak yasasını içeren kesin nitelikli “kategorik emirlere” ilerleyen Kant, bu süreçte aklın iyiyi istemesinin tecrübenin ortadan kaldıramayacağı bir akıl idesi olan özgürlük idesine dayandığını, bu yönüyle doğa yasalarına bağlı, güdüsel, duyuşsal, eğilimsel istemelerle birlikte yer alabileceğini ve kendi özerkliğini koruyabileceğini gösterir. Detaylı bilgi için bkz: Kant, I. (2013). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. İ. Kuçuradi (Çev.), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu

[7] Burası aynı zamanda Platon’un filozof-kral tasarısına yönelik Kant’ın eleştirilerine bizleri götürür. Bu konu ayrıca incelenmeyi hak etmektedir.

[8] Marx, K & Engels, F., 1998. *Komünist Parti Manifestosu ve Komünizmin İlkeleri*. İ. Yarkın (Çev.), İstanbul: İnter Yayınları. s.43

[9] *Komünist Manifesto*’da henüz kapitalizmin gelişiminin ilk evrelerinde şu dikkat çekici ve öngörülü saptama yapılmıştır; “*Ulusal farklılıklar ve halkların karşıtlıkları burjuvazinin gelişmesi ile, ticaret özgürlüğü ile, dünya pazarı ile, üretim tarzındaki ve buna tekabül eden yaşam koşullarındaki tekdüzelik ile her geçen gün biraz daha yok oluyor*” Bkz: *Komünist Parti Manifestosu ve Komünizmin İlkeleri*., s.59.

[10] Lenin, V.I., 1996. *Proleter Devrim ve Dönek Kautsky*. İstanbul: İnter Yayınları. ss. 81-82.

[11] Bob Avakian, “*Dünyayı Fethetmek? Enternasyonal Proletarya Buna Zorunlu ve Muktedirdir*” başlıklı çalışmasında enternasyonalizm meselesini etraflı şekilde ele alır. Bir bilim olarak komünizmin enternasyonalizm meselesinde bilimsel yöntem ve yaklaşımla çelişen bazı tali ve hatalı yaklaşımlarını ortaya koyar ve şu önemli tespitte bulunur: “*Proleter enternasyonalizminin, bütün ülkelerdeki proletarya ve partiler için temel olduğu ve olması gerektiği konusundaki anlayışımız daha da keskinleşmiştir. İktidarın ele geçirilmesinden önce bu can alıcı bir sorundur. Fakat bir kez iktidar ele geçirildi mi, bu daha da can alıcı hale gelir. Bu anlamda diyorum ki, sürekli ilerlemeye ve dünyada daha çok yer kazanmaya ihtiyacımız olduğu*

şeklindeki suçlamaya karşılık, istekle ve cüretkar bir şekilde masum olduğumuzu belirtmeliyiz. Aksi takdirde kazanımlarımız zıtlarına dönüşmeye başlayacaktır.”

Bkz: Avakian, B., 1981. *Dünyayı Fethetmek? Enternasyonal Proletarya Buna Zorunlu ve Muktedirdir*. [online] <http://yenikomunizm.com/dunyayi-fethetmek> [erişim tarihi: 23 Nisan 2020]

[12] Avakian, B., 2018. *Yeni Komünizm. Gerçek Bir Devrim ve Kökten Yeni Bir Toplum İçin Gerçek Kurtuluşa Giden Yolda Bilim, Strateji ve Önderlik*. Çev : S. Sezer, N. Koçyiğit, A. Arslan. İstanbul : El Yayınları. s.127.

[13] Avakian, B., 2019. *Breakthroughs [Atılımlar – Marx’ın Tarihsel Atılımı ve Yeni Komünizm ile Daha İleri Bir Atılım]* [online] https://revcom.us/avakian/bob_avakian-breakthroughs/Bob-Avakian-breakthroughs-en.html [erişim tarihi: 23 Nisan 2020]

[14] Bu makalenin sınırları çerçevesinde enternasyonalizm meselesinin stratejik boyutuna, özellikle devrimci bir süreçte ve devrim sonrasında kurulacak yeni bir sosyalist toplumdaki kritik rolüne yer verilmemiş, esas olarak enternasyonalizm – bilim ilişkisi ve Aydınlanma filozofu Immanuel Kant’ın idealist “milletler birliği” konsepti ile materyalist “enternasyonalizm” ilkesinin maddi temelleri arasındaki fark önde tutulmuştur. Stratejik yönelime ilişkin bir kez daha Bob Avakian’ın “*Yeni Komünizm. Gerçek Bir Devrim ve Kökten Yeni Bir Toplum İçin Gerçek Kurtuluşa Giden Yolda Bilim, Strateji ve Önderlik*” ve “*Dünyayı Fethetmek? Enternasyonal Proletarya Buna Zorunlu ve Muktedirdir*” çalışmaları incelenmelidir.